ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету історії
та міжнародних відносин
_____ О.М.Маклюк
«_28_» _серпня_ 2026 р.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Імперії та їх органи влади: системи, методи, практики державного управління в Україні XVIII – XX ст.

підготовки магістра
заочної форми здобуття освіти
освітньо-професійної програми «Історія»
спеціальності В9 «Історія та археологія»
галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

ВИКЛАДАЧ: Савченко Ірина Володимирівна, к.і.н., доцент каф. давньої і нової історії України та методики навчання історії

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри давньої та нової історії
України і методики навчання історії

Протокол № 1 від 28 серпня 2026 р.

Завідувач кафедри _____Г.Ф.Турченко Гарант:_____Т.В.Грушева

2026

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Імперії та їх органи влади: системи, методи, практики державного управління в Україні XVIII – XX ст.

Зв`язок з викладачем:
E-mail: savchenkoiryna2017@gmail.com
Сезн ЗНУ повідомлення: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=16283
Телефон: *(061) 228 76 32*
Інші засоби зв'язку: *Facebook Messenger*
Кафедра: *давньої і нової історії України та методики навчання історії, 5 корп., ауд. 319*

1. Опис навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Імперії та їх органи влади: системи, методи, практики державного управління в Україні XVIII – XX ст.» є формування у здобувачів знань з напрямів, механізмів та методик реалізації імперії своєї влади.

Паспорт навчальної дисципліни

Нормативні показники	**денна форма здобуття освіти**	**заочна форма здобуття освіти**
1	*2*	*3*
Статус дисципліни	**Вибіркова**	
Семестр		3-й
Кількість кредитів ECTS		3
Кількість годин		90
Лекційні заняття		4 год.
Семінарські / Практичні / Лабораторні заняття		2 год.
Самостійна робота		84 год.
Консультації	1. Понеділок 14.30 очно: м. Запоріжжя, проспект Соборний 74, V корпус ЗНУ, ауд. 319 2. Вівторок 16.05. дистанційно: Zoom. код: 824 3759 8487 пароль: 12345	
Вид підсумкового семестрового контролю:	**залік**	
Посилання на електронний курс у СЕЗН ЗНУ (платформа Moodle)	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=16358	

2. Методи досягнення запланованих освітньою програмою компетентностей.

Результати навчання	**Методи навчання**	**Форми і методи оцінювання**
1	*2*	*3*

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	-наочні методи (схеми, моделі). - словесні методи (лекція, пояснення,). - практичні методи (практичні завдання). - логічні методи (індуктивні, дедуктивні, створення проблемної ситуації). - проблемно-пошукові методи. - метод формування пізнавального інтересу (навчальна дискусія, створення цікавих ситуацій). - контроль, самоконтроль і корекція, самокорекція при виконанні робіт поточного, підсумкового контролю, індивідуальних завдань.	Поточні контрольні методи: участь в дискусіях, розкриття проблемних питань у доповіді, виконання тестових завдань поточного контролю. Підсумкові контрольні заходи: підсумкове завдання та виконання тестових завдань (формат виконання: в залежності від форми навчання на момент заліку) – аудиторно / очно (усно) або дистанційно: ZOOM (усно).
СК 06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області	Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий.	Поточні контрольні методи:, розкриття проблемних питань у доповіді, участь в дискусіях, виконання тестових завдань поточного контролю. Підсумкові контрольні заходи: підсумкове завдання та виконання тестових завдань (формат виконання: в залежності від форми навчання на момент заліку) – аудиторно / очно (усно) або дистанційно: ZOOM (усно).
ПР 01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.	-наочні методи (схеми, моделі). - словесні методи (лекція, пояснення,). - практичні методи (практичні завдання). - логічні методи (індуктивні, дедуктивні, створення проблемної ситуації).	Поточні контрольні методи:, розкриття проблемних питань у доповіді, участь в дискусіях, виконання тестових завдань поточного контролю Підсумкові контрольні заходи: підсумкове завдання та виконання тестових завдань (формат виконання: в залежності від форми навчання

	- проблемно-пошукові методи. - метод формування пізнавального інтересу (навчальна дискусія, створення цікавих ситуацій). - контроль, самоконтроль і корекція, самокорекція при виконанні робіт поточного, підсумкового контролю, індивідуальних завдань	на момент заліку) – аудиторно / очно (усно) або дистанційно: ZOOM (усно).
ПР 03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів	-наочні методи (схеми, моделі). - словесні методи (лекція, пояснення,). - практичні методи (практичні завдання). - логічні методи (індуктивні, дедуктивні, створення проблемної ситуації). - проблемно-пошукові методи. - метод формування пізнавального інтересу (навчальна дискусія, створення цікавих ситуацій). - контроль, самоконтроль і корекція, самокорекція при виконанні робіт поточного, підсумкового контролю, індивідуальних завдань	Поточні контрольні методи:, участь в дискусіях, виконання тестових завдань поточного контролю, розкриття проблемних питань у доповіді. Підсумкові контрольні заходи: усне опитування та виконання тестових завдань (формат виконання: в залежності від форми навчання на момент заліку) – аудиторно / очно (усно) або дистанційно: ZOOM (усно).

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Імперії, їх загальні характеристики та види

Тема 1. Імперії: зміст категорії та ознаки

Імперії, поняття імперій. Види імперій: класичні (традиційні й нетрадиційні) і некласичні (квазіімперії). Системні ознаки класичних імперій. Проголошення державної влади сакральною. Провадження політики розширення територій. Централізоване управління й наявність особливого привілейованого прошарку – державних службовців. Наявність

державної релігії, ідеології та мови. Класичні традиційні імперії: Римська і Китайська. Класичні нетрадиційні – колоніальні імперії.

Тема 2. Розвиток імперій: характеристика, особливості управління.

Античні імперії. Римська імперія: поєднання військового завоювання, права, інфраструктури та культурної уніфікації. Створення системи провінційного управління та комунікації, що інтегрувала величезні території .

Продовження античної традиції в ВізантіїВізантія продовжила античну традицію, а Арабський халіфат утвердив нову модель імперії, засновану на релігійній та культурній єдності. Монгольська імперія XIII століття, хоч і недовговічна, створила найбільший сухопутний простір в історії та сприяла масштабним контактам між Сходом і Заходом.

Новий етап розвитку імперій настав в епоху Великих географічних відкриттів. Привнесення імперіотворення європейськими державами: Іспанією, Португалією, Францією, Великою Британією в Новий Світ та формування колоніальних імперій глобального масштабу. Засоби панування: флот, торговельні монополії та експлуатація колоній. Розпад колоніальної системи після Другої світової війни більшість колоніальних імперій розпалися, поступившись місцем незалежним державам.

Тема 3. Великобританія та її методи та органи управління колоніями

Сутність колоніальної системи Великобританії. Політика «непрямого управління» (indirect rule), поширена в Африці та Азії. Використання місцевих еліт, традиційних вождів і правителів як посередників між імперською адміністрацією й населенням. Пряме управління в Індії чи Ірландії. Створення посад губернаторів, генерал-губернаторів і віце-королів Колоніальний офіс у Лондоні та координація ним колоніальної політики через інструкції адміністрації та контроль за економічним використанням ресурсів.

Змістовий модуль 2. Механізми та практики реалізації влади імперій на території України.

Тема 4. Австро-угорська імперія: механізми реалізації влади

Формування Австро-угорської імперії. Австро-угорська імперія і Україна. Політика імперської влади щодо українців. Економічна та соціальна політика щодо українських земель. Розвиток адміністративно-територіального устрою. Боротьба за автономію українських земель.

Тема 5. Російська імперія: механізми реалізації влади

Формування Російської імперії. Російська імперія і Україна. Політика самодержавства щодо українців Статус українських земель у складі Російської імперії: колоніальний/ провінційний. Генерал-губернаторства як механізми реалізації імперської влади. Намісництва кін. XVIII ст. Катеринославське намісництво та Таврійська область: особливості практик управління. Генрал-губернаторства XIX ст. Малоросійське, Київське та Новоросійське генерал-губернаторства.

Тема 6. Радянський Союз як квазіімперія

Формування Радянського Союзу: альтернативи розвитку. Складання державного апарату пригноблення. Розвиток тоталітаризму та закріплення імперських механізмів. Система наркоматів і розподіл влади між «центром» та Україною. Хрущовська «відлига»: оманливі поступки. Укріплення імперських механізмів за Л. Брєжнєва. Розпад Радянського Союзу: особливості змін механізмів управління.

4. Структура навчальної дисципліни

Вид заняття /роботи	Назва теми	**Кількість годин**	**Згідно з розкладом**
		з.ф.	
1	*2*	*4*	*5*
Лекція 1	Тема 1. Імперії, їх загальні риси та практики реалізації влади	2	*щотижня*
Лекція 2.	Розвиток імперій: характеристика, особливості управління	2	*щотижня*
Семінарське заняття 1	Великобританія як імперія: методи управління колоніями *Політика «непрямого управління» (indirect rule) Великобританії.* *Пряме управління в Індії.*	2	*щотижня*
Лекція 3	Тема 2. Австро-Угорська імперія: механізми реалізації влади	2	*щотижня*
Семінарське заняття 2	Тема 1. Генерал-губернаторства як форма імперського управління Російської імперії XIX ст. Питання для обговорення: *Малоросійське генерал-губернаторство* *Новоросійське генерал-губернаторство* *Київське генерал-губернаторство*	2	*щотижня*
Самостійна робота	Тема 1. Види імперій Стародавнього Світу та модерного часу: характеристика, етапи розвитку Тема №2. Російська імперія 18 ст.: механізми реалізації влади Тема № 3. Радянський Союз як квазіімперія		*щотижня*

5. Види і зміст контрольних заходів

Вид заняття/ роботи	**Вид контрольного заходу**	**Зміст контрольного заходу***	**Критерії оцінювання та термін виконання***	**Усього балів**
1	*2*	*3*	*4*	*5*
Поточний контроль				
Модульний контроль №1	тест	Тест розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	Розміщено СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	**20**

Семінарське заняття №1,	Доповідь з проблемного питання, участь у дискусії	Оцінка доповіді та дискусії по ній . Вимоги розміщено в в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	Розміщено СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	**10**
Семінарське заняття № 2	Доповідь з проблемного питання, участь у дискусії	Оцінка доповіді та дискусії по ній . Вимоги розміщено в в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	Розміщено СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	**10**
Модульний контроль №2	тест	Тест розміщено в СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	Розміщено СЕЗН ЗНУ https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109028	**20**
Усього за поточний контроль				**60**
Підсумковий контроль				
Залік	Теоретичне завдання: тест в СЕЗН ЗНУ	Питання для підготовки розміщені в СЕЗН ЗНУ, секція «Поточний контроль» https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109733	Розміщено СЕЗН ЗНУ	**35**
	Усне опитування	Питання розміщені в СЕЗН ЗНУ, секція «Поточний контроль» https://moodle.znu.edu.ua/course/section.php?id=109733	Розміщено СЕЗН ЗНУ	**5**
Усього за підсумковий контроль				**40**

Шкала оцінювання ЗНУ: національна та ECTS

За шкалою ECTS	**За шкалою університету**	**За національною шкалою**	
		Екзамен	**Залік**
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

6. Основні навчальні ресурси

Рекомендована література

Основна

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX–XX століття. Київ : Видавництво, Yakaboo Publishing, 2024. 576 с.

3. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2022. 517 с.

4. Дорошко М. Історія України. Курс лекцій. Київ : Саміт-книга, 2021. 472 с.

5. Реєнт О. Соціально-економічні та політичні трансформації в Україні (кінець XVIII – перші десятиліття XX століття): нариси. У 2-х кн. Київ : Інститут історії України НАН України, 2021. Кн. 1. 845 с.

6. Соціально-економічна модернізація в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.). Аналітична записка / Співробітники відділу історії України XIX – початку XX ст. Київ : Інститут історії України НАН України, 2023. 98 с.

7. Україна в XIX столітті: доба модернізації / В. Шандра, О. Аркуша; НАН України, Інститут історії України. Київ : Академперіодика, 2022. 706 с.

Додаткова

1. Колесник І. «Українське XIX століття» в термінах і поняттях глобальної історії. *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 121–133.

2. Колесник І. Феномен відсталості з перспективи глобальної історії. *Український історичний журнал*. 2020. № 5. С. 148–158.

3. Савченко І.В. Губернатор та генерал-губернатор (військовий губернатор) у місцевому управлінні Південної України: особливості взаємодії (остання третина XVIII–початок XIX ст.) *Вісник гуманітарних наук*, 2025

3.Turchenko H. How the South United Ukraine (the End of the XVIIIth – the Beginning of the XXth centuries). *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2021. № 21. С. 31–40.

Електронні ресурси:

1. Історична правда. URL: https://www.istpravda.com.ua .

2. Тімоті Снайдер. Становлення сучасної України. Курс лекцій. URL:https://www.youtube.com/playlist?list=PLe6NcH-LB5H1q4e9efd93d8Yet7I7kOA4 .

3. Historical content. URL: https://historiana.eu .

4 Zaporizhzhia Historical Review.. URL: http://surl.li/opsis

7. Регуляції і політики курсу

Відвідування занять.

Вивчення дисципліни передбачає роботу на лекційних та семінарських заняттях, виконання тестів на кожному змістовному модулі та виконання самостійної роботи в кінці семестру. Всі ці форми роботи є обов'язковими й забезпечують отримання студентом відповідної кількості балів упродовж семестру. Якщо студент не виконує якийсь з видів роботи, це не передбачає надання додаткових завдань. Добір балів відбувається тільки у випадку неотримання студентом необхідної для допуску до екзамену кількості балів (тобто, 34

бали і менше) і передбачає можливість доскладання невиконаних вчасно тестових або практичних завдань.

Політика академічної доброчесності

Дотримання принципів академічної доброчесності передбачає: 1) обов'язкове та у відповідності до вимог оформлене посилання на джерело інформації; 2) використання у якості джерел інформації матеріалів виключно наукових або навчальних ресурсів (літератури), сайтів державних або науково-дослідних установ; 3) усвідомлення негативних наслідків порушення Кодексу академічної доброчесності ЗНУ (http://surl.li/whlqpc).

Визнання результатів неформальної / інформальної освіти

Окремі теми або модулі курсу, за погодженням з викладачем, можуть бути зараховані як результати формальної чи неформальної освіти. Результат здобувача освіти, який має офіційне підтвердження (сертифікат) отриманий під час навчання на інших програмах, може бути офіційно визнаний, якщо він відповідає елементам змісту та меті курсу.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ГРАФІК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА 2026-2027 н.р. доступний за адресою: https://surl.li/vlweoj

НАВЧАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ. Перевірка набутих студентами знань, навичок та вмінь є невід'ємною складовою системи забезпечення якості освіти і проводиться відповідно до Положення про організацію та методику проведення поточного та підсумкового семестрового контролю навчання студентів Запорізького національного університету: https://surl.li/wdzjrl

ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН. Наявність академічної заборгованості до 6 навчальних дисциплін (у тому числі проходження практики чи виконання курсової роботи) за результатами однієї екзаменаційної сесії є підставою для надання студенту права на повторне вивчення зазначених навчальних дисциплін. Процедура повторного вивчення визначається Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін та повторного навчання у ЗНУ: https://surl.lu/hfjbya

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ЗНУ: https://surl.li/qgacqa
Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, вирішуються стипендіальними комісіями факультетів, коледжів та університету в межах їх повноважень, відповідно до:
Положення про порядок призначення і виплати академічних стипендій у ЗНУ: https://surl.li/unwzzm
Положення про призначення та виплату соціальних стипендій у ЗНУ: https://surl.lu/xkxmuz

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. Кабінет практичного психолога **Марті Ірини Вадимівни** – навч. корп. №4, каб. №235 (понеділок, середа, четвер 9.00-11.00, 13.00-15.00), навч. корп. №9 (ІННІ) каб.57 (п'ятниця 9.00-11.00, 13.00-15.00), гуртожиток №6 (вул. Добролюбова, 19, середа 9.00-11.00, 13.00-15.00). Попередній запис за тел.: 228-76-48, (099) 253-78-73 щоденно з 9 до

15.

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ
Запорізького національного університету: **Банах Віктор Аркадійович**
Електронна адреса: v_banakh@znu.edu.ua
Гаряча лінія: тел. (061) 227-12-76, факс 227-12-88

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. Центральні входи усіх навчальних корпусів ЗНУ обладнані пандусами для забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Допомога для здійснення входу у разі потреби надається черговими охоронцями навчальних корпусів. Спеціалізована допомога: (061) 228-75-11 (начальник охорони). Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у ЗНУ: https://surl.li/ivcwih

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА: http://library.znu.edu.ua. Графік роботи абонементів: понеділок-п`ятниця з 08.00 до 16.00; вихідні дні: субота і неділя.

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (СЕЗН ЗНУ): https://moodle.znu.edu.ua.
Посилання для відновлення паролю: https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=133015.

ЦЕНТР ІНТЕНСИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: http://sites.znu.edu.ua/child-advance/